

ТАҚРИЗИ

роҳбари илмӣ ба диссертатсияи Ҳакимов Мирзовалӣ Қодирович, дар мавзуи «Танзими ҳуқуқӣ-конститутсионии амнияти миллӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон: масъалаҳои назариявӣ ва амалӣ», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.02 – Ҳуқуқи конститутсионӣ; ҳуқуқи мурофиаи судии конститутсионӣ; танзими ҳуқуқи ҳокимияти маҳаллӣ.

Таҳқиқоти диссертатсионии Ҳакимов Мирзовалӣ Қодирович ба яке аз масъалаҳои рӯзмарраи илми ҳуқуқшиносӣ - танзими ҳуқуқӣ-конститутсионии амнияти миллӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бахшида шудааст.

Муҳимияти мавзуи таҳқиқоти диссертатсионӣ аз аҳаммияти назариявӣ ва амалии масъалаҳои ташаккули механизмҳои муассири ҳуқуқи муттаҳидшавӣ, кӯшишҳои мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии сохторҳо ғ. ташкилотҳои гуногун, сарфи назар аз шакли ташкилию ҳуқуқи молиягии онҳо дар соҳаи таъмини амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, унвонҷӯ асоснок кардааст.

Илова бар ин, унвонҷӯ Ҳакимов М.Қ. бар он аст, ки муҳимтарин вазифаҳои дар назди ҳар як давлат ва ин маврид дар Ватани мо истода, роҳҳои ҳалли таъмини татбиқи воқеии ҳуқуқ, озодии инсон ва шаҳрванд мебошад, ки қонунгузорӣ ва Конститутсияи давлат онро муқаррар кардаанд. Мутобиқи моддаи 5 Конститутсияи амалкунандаи Тоҷикистон, ҳуқуқу озодии инсон, ҳаёт, кадр, номус ва дигар ҳуқуқҳои фитрии ӯ, яъне инсон, арзиши олии дошта, дар маҷмуъ дахлнопазиранд. Ҳалли ин масъала иҷрои вазифаҳои аз ҷиҳати ҳуқуқӣ мураккаби ба ҳам алоқамандро дарбар мегирад, ки ба асосҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, ҳуқуқӣ, идеологии ҳаёти ҷамъиятию давлатии мамлакат алоқаманданд.

Муаллифи рисола чунин қайд намудааст, ки то ба имрӯз дар доктринаи ҳуқуқи ватанӣ проблемаи институти танзими ҳуқуқӣ-конститутсионии амнияти миллӣ то андозае таҳия нагардидааст, амалияи ҳуқуқи давлатӣ ва методологияи татбиқи он бо воятаҳои ҳуқуқи мувофиқ мучахҳаз нестанд. Проблемаи таҳқиқшаванда бошад, як қатор масъалаҳоро чамъ мекунад, ки ҷавобҳои назариявӣ ва ҳалли амалиро талаб мекунад. Аз як тараф, суҳан дар бораи навсозии қонунгузори миллии меравад, ки дар он институти

хуқуқӣ-конститутсионӣ танзим ва таъмини амнияти миллӣ, ташаккули дастгоҳи концептуалии он, нақш ва механизми амалисозии он дар шароити хуқуқи муосири тоҷик ташаккул меёбад. Воқеан ҳам, мушкилоти амнияти миллӣ дар қонунгузории кишвари мо бисёрҷанба мебошад. Дар системаи доктринаи хуқуқии ватанӣ оид ба танзими хуқуқии соҳаи амнияти миллӣ платформи ягонаи хуқуқӣ таҳия карда нашудааст. Таваҷҷуҳ аз ҳама бештар ба соҳаҳои сиёсӣ ва иқтисодии ҳаёти давлат дода мешавад, ки он ба соҳаҳои мухталифи ҳаёти ҷамъиятию сиёсии давлат ва ҷомеа тақсим шуда, танҳо дар ҷанбаи сиёсатшиносӣ асоснок карда мешавад. Ба назари унвонҷӯ, масъалаи баррасишаванда дар заминаи асосҳои бунёдии хуқуқӣ, ки дар он меъёрҳои Конститутсияи амаликунандаи кишвар аҳаммияти аввалиндараҷа доранд. То ба имрӯз бисёр қонунҳо қабул шудаанд, ки бевосита ё бавосита ба амнияти давлат, ҷомеа ва шахс алоқаманданд, аз ҷумлаи қонунҳое, ки бояд ба ҳисоб гирифта шаванд: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи амният» аз аз 28 июни соли 2011 ва дигар санадҳои меъёриро дар матни диссертасия муфассалтар овардааст.

Масъалаҳои назария ва амалияи таъмини хуқуқӣ-конститутсионии амнияти миллӣ муносибати мунтазам ва ҳамагиро талаб мекунанд, ки он ҳам тадқиқоти умумии назариявӣ ва ҳам дастовардҳои илми конститутсионӣ ва хуқуқи ватаниро дар бар мегирад. Онҳо дар робита ба афзоиш ва тағйирёбии намудҳои амният дар маҷмӯъ, пайдоиши таҳдиду хатарҳои нав, тағйироти динамикӣ дар фазои геополитикии ҷаҳонӣ аҳаммияти иловагӣ пайдо мекунанд.

Дар баробари ин, илм дар бораи моҳияти хуқуқӣ, мухтаво ва мазмуни танзими конститутсионӣ хуқуқии амнияти миллӣ ва механизми таъмини он амалан ягон идеяи концептуалии конститутсионӣ вучуд надорад. Ҳал нашудани ин мушкилот ба рафъи ихтилофот дар қонунгузории амалкунандаи дохилӣ мусоидат намекунад, инчунин зиддиятҳо дар амалияи татбиқи хуқуқ, ки дар натиҷа ба таъмини самарабахши амнияти миллии кишвари мо таъсири манфӣ мерасонад. Пешгирӣ, ошкор ва рафъи таҳдидҳо ба амнияти миллӣ гарави суботи кишвари мо, ҳифзи давлатдорӣ он, таъмини зиндагии шоистаи инсон мебошад.

Объекти таҳқиқоти рисола муносибатҳои ҷамъиятӣ мебошанд, ки дар соҳаи танзими хуқуқӣ-конститутсионии амнияти миллӣ ба вучуд меоянд. Тадқиқоти диссертасия дар маҷмӯъ аз омилҳое асос ёфтааст, ки ба амнияти миллӣ таҳдид мекунанд; заминаи хуқуқӣ, ташкилӣ, принципҳои ташаккул, сохтор ва фаъолияти институти танзими хуқуқӣ-конститутсионӣ ва механизми таъмини амнияти миллӣ; вазъияти

дастовардҳои илмӣ оид ба масъалаҳои танзими давлатию ҳуқуқӣ дар соҳаи амнияти миллӣ.

Мавзӯи (предмет) таҳқиқоти диссертатсионӣ низ заминаи илмӣ-назариявӣ ва меъёрии ҳуқуқӣ мебошад, ки мазмун ва самти институти танзими ҳуқуқӣ-конститутсионии амнияти миллиро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин равишҳои доктриналӣ ба масъалаҳои танзими конститутсионӣ ва ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистонро муайян мекунад. Ҳамзамон амнияти миллӣ, саррасии дастгоҳи категориявии он, таҳияи модел ва механизмҳои таъмини он дар доираи сохтори конститутсионӣ ва ҳуқуқиро дар бар мегирад.

Ҳамин тариқ, ҷанбаи тақмили танзими ҳуқуқӣ-конститутсионӣ ва ҳуқуқии амнияти миллӣ на танҳо аз ҷиҳати назариявӣ, балки ҳангоми амалисозии ислоҳоти ҳуқуқии механизми амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон низ таъмин карда мешавад. Ин ва дигар ҳолатҳо аҳаммияти мавзӯи таҳқиқоти рисолаҳо муайян мекунад.

Оид ба баъзе ҷанбаҳои танзими ҳуқуқӣ-конститутсионии амнияти миллӣ дар марҳилаи кунунӣ унвонҷӯ аз муаллифони намоёни Тоҷикистон, Россия ва дигарон, ки корҳои тадқиқотӣ гузаронида пахлуҳои гуногуни танзими ҳуқуқӣ-конститутсионии амниятро таҳқиқ намудаанд, мисол овардааст.

Диссертатсияи Ҳакимов Мирзовалӣ Қодирович бо мақсади таҳлили мустақили танзими ҳуқуқӣ-конститутсионии амнияти миллии Тоҷикистон дар илми ҳуқуқшиносии Тоҷикистон ба иҷро расидааст.

Диссертатсияи мазкур дар доираи татбиқи нақшаи дарозмуддати корҳои илмию таҳқиқотии ҳуқуқӣ-конститутсионӣ, дар кафедраи фанҳои давлатӣ-ҳуқуқии факултети ҳуқуқшиносии Донишгоҳи славянии Россия ва Тоҷикистон муддати солҳои 2018-2023 дар самти «Проблемаҳои таъмини амнияти миллӣ дар ҷумҳурӣ ва минтақа», «Асосҳои ҳуқуқии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва «Механизми ҳуқуқӣ-конститутсионӣ дар таъмини амнияти миллӣ» анҷом дода шудааст.

Асоси меъёрии таҳқиқоти илмии диссертатсияро Конститутсияи амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон (аз соли 1994 то ин ҷониб), қонунҳои конститутсионӣ, қонунҳо, фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, қарорҳои Маҷлиси намояндагон, Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар бораи қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои меъёрии ҳуқуқии мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии идоравии мақомоти ҳифзи ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил медиҳад. Барои ин тадқиқоти илмӣ санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ ва дигар меъёрҳо ва принципҳо, ки ба

проблемаҳои таъмини амнияти миллӣ бахшида шудаанд, унвонҷӯ истифода бурдааст.

Рисолаи мазкур аввалин тадқиқоти диссертатсионии танзими ҳуқуқӣ-конститутсионии амнияти миллӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, доираи масъалаҳое, ки зимни таҳқиқот анҷомида шудааст, хеле васеъанд, инчунин масъалаҳои пурраи амнияти миллӣ дар кишварамон бояд мавриди баррасӣ қарор дода шаванд, новобаста аз ин унвонҷӯ, доир ба паҳлуҳои мухталифи амнияти миллӣ тадқиқотӣ илмӣ гузаронидааст. Дар рисола низ, ба таври васеъ муносибатҳои тамаддунӣ ва фарҳанги идоракунии давлатӣ вобаста ба амният, аз таърихи куҳанбунёдамон то давраи соҳибистиклолӣ инъикос гардидааст.

Омӯзиши рисолаи илмӣ дар маҷмӯъ ба омилҳои вобаста ба амнияти миллӣ, аз ҷумла асосҳои ҳуқуқи конститутсионӣ, меъёрӣ ва ташкилӣ, принципҳои ташаккул, сохтор ва фаъолияти механизми ҳуқуқӣ-конститутсионӣ ва ҳуқуқи таъмини амнияти миллӣ, ҳолати давлатдорӣ, таҳияҳои илмӣ, танзими давлатии ҳуқуқӣ дар соҳаи амнияти миллӣ алоқаманд мебошанд.

Заминаҳои эмпирикии таҳқиқоти диссертатсиониро, тадбиқи амалии меъёрҳои ҳуқуқӣ – конститутсионӣ марбут ба амнияти миллӣ, қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Фармонҳои Президенти ҶТ ва Қарорҳои Ҳукумати ҶТ, Паёмҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқи мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ ва идоравӣ, санадҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба таъмин намудани амнияти миллӣ иртибот доранд ташкил менамоянд. Инчунин, муаллиф амалишавии санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқи ватаниро дар таҷрибаи созмонҳои амнияти байни давлатӣ, аз қабилӣ СММ, ИДМ, СҶШ, СААД, Қалби Осие – Раванди Истанбул ва ғайра мавриди омӯзиш қарор додааст.

Мақсади тадқиқоти диссертатсия таҳияи муқаррароти назариявӣ ва амалии институти танзими ҳуқуқӣ-конститутсионии амнияти миллӣ, ки ҳамчун падидаи мустақили ҳуқуқӣ амал мекунад, ки дастгоҳи категорияи худ, хусусиятҳо ва усулҳои таъсири ҳуқуқӣ дар танзими соҳаҳо, инчунин муносибатҳои ҷамъиятии марбут ба таъмини амнияти миллии Тоҷикистон мебошад. Барои ноил шудан ба ин ҳадаф вазифаҳои зерин дар назди унвонҷӯ гузошта шуда буд:

- омӯзиши таҳаввулоти институти ҳуқуқӣ-конститутсионӣ дар ҷанбаи муқовимат ба таҳдидҳои амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- нақши институти ҳуқуқӣ-конститутсиониро дар шароити воқеияти ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун яке аз омилҳои муҳимтарини таъмини амнияти миллӣ муайян намудан;

- таҳияи тафсири пуриқтидори мафҳуми «институти

хуқуқӣ-конститутсионии амнияти миллӣ», ки мундариҷаи он механизмҳо, принципҳо ва методологияро муайян мекунад;

- гузаронидани таҳлили назариявӣ-хуқуқии унсурҳои низоми институти хуқуқӣ-конститутсионӣ вобаста ба соҳаи таъмини амнияти миллӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- муайян намудани хусусиятҳои функционалии институти хуқуқӣ-конститутсиониро вобаста ба масъалаҳои таъмини амнияти миллӣ, дар асоси омилҳои беруна ва дохилӣ ва ғайраҳо.

Навгонии илмӣ таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки рисолаи мазкур авалин тадқиқоти ватанӣ мебошад, ки ба амалишавии меъёрҳои хуқуқӣ-конститутсионӣ дар соҳаи амнияти миллӣ бахшида шуда бевосита аз ҷониби пажӯҳишгар анҷом дода шудааст. Дар натиҷаи таҳлили ҳамаҷониба унвонҷӯ кӯшиш ба харҷ додааст, ки ба мафҳумҳои амнияти аз нигоҳи хуқуқӣ-конститутсионӣ баҳо дода ва таърифҳои муаллифии мафҳумҳоро пешниҳод намояд. Хулоса ва нуктаву пешниҳодҳои ба тақмил додани механизми танзими хуқуқӣ-конститутсионӣ дар таъмини амнияти миллӣ бахшида шудааст.

Инчунин муаллифи рисолаи илмӣ аз рӯи натиҷаҳои таҳқиқоти илмӣ як қатор тавсияҳои амалӣ пешниҳод кардааст:

Якум. Дар доираи тадқиқоти гузаронидашуда бояд эътироф намуд, ки имрӯз фаъолияти субъектҳои дахлдор, ки дар масъалаҳои амнияти давлатӣ ҳам дар истеҳсолот ва ҳам дар тафаккури назариявии он иштирок мекунанд, дар шароити таълимоти конститутсионии таҳиянашуда сурат мегиранд. Илова бар ин, шумораи зиёди муқаррароти конститутсионӣ дар бораи амнияти миллӣ фаҳмиши пурраи илмӣ нагирифтаанд ва ҳамчун объект ё мавриди мавзӯи омӯзиши махсус эътироф нашудаанд. Мафҳуми «амният» ҳамчун категорияи асосии конститутсионӣ дар панҷ моддаи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз соли 1994 (моддаи 6, 8, 46, 51, 69) қайд карда шудаанд, аммо онҳо дар якҷоягӣ бо мавқеъҳои гуногун пешниҳод карда мешаванд. Фарз мекунем, ки қонунгузор мувофиқи Қонуни ҚТ «Дар бораи амният» мафҳуми намудҳои амниятро дар соҳаҳои зерини ҳаёти ҷамъиятӣ ба истифода додааст: кафолати ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд, ташкилотҳо, новобаста аз шакли ташкилию ҳуқуқии онҳо, хангоми таъмини амният (м.16 ҚЧТ«Дар бораи амният»); таъмини амнияти иқтисодӣ (м.18 ҚЧТ«Дар бораи амният»); таъмини амнияти озукаворӣ (м.19 ҚЧТ«Дар бораи амният») ва ғайра. Суботи конститутсионӣ, ки ҷузъи ҷудонашавандаи амнияти миллӣ буда, рушди ҳуқуқии моҳияти категоривии онро тақозо мекунад ва дар илми ҳуқуқшиносии ватанӣ мавҷуд набудани мафҳуми универсалии категорияи «амнияти конститутсионӣ» метавонад боиси мушкилоти амалии

системавӣ гардад. Аз натиҷаҳои таҳқиқоте, ки мо анҷом додем, маълум мешавад, ки ҳангоми муайян кардани амнияти конститутсионӣ ва миллӣ ду ҷанба ҷудо карда мешаванд: а) шаклӣ, яъне системаи кафолатҳои конститутсионизмӣ (меъёрӣ, ташкилӣ, институтсионалӣ); б) мундариҷа, яъне моҳияти ҳолати ҳифз. Ҳарду ҷанба ба ҳимояи сохти конститутсионии Тоҷикистон нигаронида шудаанд.

Дуюм. Мавҷудияти се ҷанбаи асосӣ дар байни назари маъмултарикини концептуалӣ ба моҳияти мафҳуми «амнияти миллӣ» ошкор карда шуд. Якум бо муайян кардани мушкilotи мушаххас дар соҳаи он ва интиҳоби роҳҳои оптималии ҳалли онҳо алоқаманд аст, ки мурочиат ба заминаи назариявӣ ва амалии аллакай санҷидашударо талаб мекунад. Ҷанбаи дуюм, ба истилоҳ «идоравӣ», ба муайян кардани параметрҳои дилхоҳи амнияти миллӣ ва таҳияи маҷмуи тадбирҳои судманд аз татбиқ дар муҳлатҳои муқарраршуда нигаронида шудааст. Ҳамин тариқ, «идоравӣ», масалан, таърифи амнияти ҷамъиятӣ мебошад, ки дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи амният» ҳамчун «ҳолати ҳифзи инсон ва шаҳрванд, арзишҳои моддӣ ва маънавии ҷомеа аз таҳдидҳои гуногун» пешниҳод шудааст. Ҷанбаи сеюм, ба андешаи мо, бояд хусусияти системавӣ дошта бошад ва аз ин рӯ, аз ҳама меҳнатталаб ҳисобида мешавад. Аммо, сарфи назар аз ҳама вақт ва хароҷоти захиравӣ, он бо дараҷаи баланди самаранокӣ хос аст, зеро он имконият медиҳад, ки диққати худро ба принципҳои асосии системаи ҳифзи миллат ва давлат аз таҳдидҳо бо назардошти таълимоти назариявӣ, ки аллакай таҳияшуда ва ба амалияи ҳуқуқӣ воридшуда равона кунад.

Сеюм. Мазмуни амнияти миллӣ аз фаъолияти таъмини он на танҳо дар миқёси давлат, балки дар робита ба амнияти ҷамъиятӣ, амнияти экологӣ, амнияти шахс ва дигар намудҳои амният, ки қонунгузории ватанӣ пешбинӣ кардааст ва ба ваколатҳо ва вазифаҳои мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳракҳо ва деҳот дар соҳаи амният, инчунин мақоми Шурои амнияти Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил карда шудааст, муайян карда мешавад. Дар асоси таҳқиқоти гузаронидашуда муаллиф таърифи васеътари амниятро пешниҳод менамояд, ки чунин параметрҳоро дар бар мегирад, ба монанди ҳолати ҳифзи шахс, ҷомеаву давлат аз таҳдидҳои дохилӣ ва хориҷӣ, ки дар он татбиқи ҳуқуқи озодиҳои конститутсионии инсон ва шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, сифати арзанда ва сатҳи зиндагии онҳо, соҳибхитӣ, истиклолият, тамомияти давлатӣ ва худудӣ, рушди устувори иҷтимоиву иқтисодии ҷумҳурӣ таъмин карда мешавад.

Чаҳорум. Тафовути ҳуқуқии вазифаҳо ва ваколатҳои исбот шудааст, ки ба ҳамроҳангсозии оптималии фаъолияти мақомоти давлатӣ дар

заминаи таъмини амнияти миллӣ, инчунин ратсионализатсияи ҷузъи институтсионалии ин раванд мусоидат хоҳад кард. Дар ин ҳолат бояд ба назар гирифт, ки ҳамкориҳои ҳамаи сохторҳои амниятӣ (давлат, шахравдон, ташкилотҳои ҳама гуна шакли ташкилию ҳуқуқӣ) дар платформаи ягонаи иттилоотӣ ҳангоми гузаронидани як қатор чорабиниҳо, аз ҷумла оид ба мониторинги татбиқи тадбирҳои андешидашуда амалӣ карда мешавад. Ба назари мо, муттаҳид кардани кӯшишҳои сохторҳои дахлдори таҳқиқотӣ ва идоравӣ дар масъалаи мувофиқати қонунгузориҳои намудҳои алоҳидаи фаъолияти давлатӣ қомилан мантиқӣ ба назар мерасад. Ба ақидаи муаллиф, ин равиш ба рушди минбаъдаи мазмуни таълимии меъёрҳои ҳуқуқӣ на танҳо дар санадҳои қонунгузориҳои миллӣ, балки дар санадҳои ҳуқуқӣ-байналмилалӣ низ мусоидат хоҳад кард.

Панҷум. Дар заминаи таҳқиқот, таърифи «механизми конституционӣ-ҳуқуқии таъмини амнияти миллӣ», ки аз ҷониби диссертант таҳия шудааст, ба муомилоти илмӣ ворид карда мешавад. Муаллиф пешниҳод менамояд, ки ин механизмро ҳамчун амали аз ҷиҳати илмӣ санҷидашуда ва марҳила ба марҳила амалишаванда, ки дар асоси он меъёрҳои ҳуқуқӣ-конституционӣ гузошта шудаанд ва ба таҳияи механизми самарабахши танзими ҳуқуқии соҳаи амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон равона шудаанд, баррасӣ намоянд. Мақсади механизм дар қаролати самаранокии воқеии вазъи ҳуқуқии мақомоти ҳокимияти давлатӣ, ҷамоатҳо ва дигар муассисаҳои ҷамъиятӣ дар масъалаҳои муқовимат ба таҳдидҳои гуногуни амнияти миллӣ мебошад. Дар тафсири пешниҳодшуда масъалаи тақмили асосҳои салоҳиятнок ва функционалиҳои онҳо, муайян кардани самтҳои асосии фаъолияти онҳо дар соҳаи таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва давлатӣ, ки ба субот ва навсозии системаи амнияти миллӣ мусоидат мекунанд, низ муҳим аст.

Шашум. Равишҳои системавӣ-статистикӣ ва динамикӣ усули муносиб ва методологии дурусти таърифи сохтори механизми ҳуқуқӣ-конституционии таъмини амнияти миллиро ташкил медиҳанд. Контексти равиши системавӣ-оморӣ ба назар гирифтани меъёрҳои ҳуқуқӣ; муносибатҳои ҳуқуқӣ; баррасии санадҳои ҳуқуқӣ ва уҳдадорихо, инчунин татбиқи онҳо; хусусиятҳои системавии фаъолияти мақомоти давлатӣ оид ба гузоштани ҳадафҳо, вазифаҳо, усулҳо, самтҳои асосӣ дар масъалаи таъмини амнияти миллӣ ифода менамоянд. Равиши динамикӣ механизми марҳилавии ҳуқуқӣ-конституциониро барои ташкили системаи ягонаи меъёрии воситаҳои ҳуқуқӣ, ки маҷмуи воситаҳо ва усулҳои гуногунро дар бар мегирад, дар маҷмуъ унсурҳо ва бо омезиши

босалоҳияти онҳо ба татбиқи пурраи концепсияҳои стратегии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон мусоидат намуда, амалӣ карда мешавад.

Ҳафтум. Шаклҳои ҳуқуқии танзими ҳуқуқӣ-конститутсионии масъалаҳои баррасишаванда бояд ба ифодаҳои зерин тақсим карда шаванд: а) шаклҳои ташкилии (ғайриҳуқуқӣ) фаъолияти меъёрӣ; б) шаклҳои ҳуқуқии татбиқи манфиатҳои давлатӣ. Ҳамин тариқ, ба гурӯҳи якум, яъне фаъолияти ҷорӣ ташкилӣ 1) масъалаҳои мушаххаси сиёсӣ, дастгирии техникӣ ва ташкилии қисмҳои алоҳидаи механизми давлатӣ (аз ҷумла, маърақаҳои интиҳоботӣ); 2) фаъолияти оперативӣ-техникӣ, хоҷагидорӣ (масалан, асосноккунии иқтисодӣ, назорат, тафтиш) дохил мешаванд; 3) таъмини моддии вазифаҳои гуногуни давлатӣ, аз ҷумла аз рӯи самти идеологӣ (масалан, таҷдиди қонунҳо, гузаронидани маърақаҳои интиҳоботӣ ва ғайра); 4) барқарор намудани муносибатҳои дипломатӣ (масалан, кушодани намояндагиро дар ташкилотҳои байналмилалӣ ва минтақавӣ ё узвият дар онҳо; ҳамкорӣ бо кишварҳои дӯст). Муаллиф пешниҳод мекунад, ки ба шакли ҳуқуқии татбиқи манфиатҳои давлатӣ қонунгузорӣ (қонунэҷоднамоӣ) ва иҷроияи ҳуқуқиро дохил кунанд. Қонунгузорӣ бо қоидаҳои умумии ҳатмии рафтор, ки ба нигоҳ доштани тартиботи ҳуқуқӣ мусоидат мекунанд, алоқаманд аст. Шакли иҷроии қонунҳо тибқи идоракунии давлатӣ ва риояи манфиатҳои миллии амалӣ карда мешавад ва бо мавҷудияти параметрҳои яхела дар фаъолияти мақомоти давлатӣ тавсиф карда мешавад.

Ҳаштум. Концепсияи муаллифӣ дар бораи ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил кардани меъёри ҳуқуқӣ-конститутсионии марбут ба амнияти миллии бо таърифҳои идеологии дар диссертатсия овардашуда асоснок карда мешавад. Аҳаммияти падидаи амнияти миллии бо таҳқиқоти гузаронидашуда исбот шудааст. Дар робита бар ин, дар доираи ислоҳоти конститутсионӣ пешниҳод карда мешавад, ки ба банди 3 моддаи 7 Конститутсияи амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон чунин ибора ворид карда шавад: «Соҳибхитӣ, истиқлолият ва тамомияти арзии Тоҷикистон, ки руқнаҳои мустақили амнияти миллии мебошанд, аз ҷониби давлат таъмин карда мешаванд».

Навгонии илмии тадқиқоти диссертатсионӣ дар он зоҳир мегардад, ки диссертатсияи пешниҳодшуда нахустин пажӯҳиши мукаммали илмӣ оид ба нақш ва мавқеи масъалаи танзими ҳуқуқӣ-конститутсионии амнияти миллии дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шумор меравад. Андешаҳои зикргардида навгонии илмии тадқиқоти диссертатсиониро тасдиқ намуда, саҳми шахсии муаллифро дар таҳияи диссертатсия нишон медиханд. Нуқтаҳои илмӣ ва натиҷаҳои аз ҷониби муаллиф илман ва амалан асоснок карда шудаанд.

Оид ба муҳтавои диссертатсия бо қалами муаллиф 17 мақолаҳои илмӣ, аз ҷумла 9 мақола дар маҷаллаҳои илмии тақризшавандаи Комиссияи Олии Аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсиядиҳанда ба таъбиқ расонидааст.

Муаллиф қобилияти фаъолияти мустақилонаи илмӣ-эҷодӣ, таҳлили ҳаматарафа ва танқидии нуктаҳои назари илмӣ, асоснок намудани ақида, ғояҳо ва мавқеи хешро дорад, ҳамзамон ин имкон дод, ки таҳқиқоти диссертатсионӣ ҳаматарафа ва пурра анҷом дода шавад.

Таҳқиқоти диссертатсионӣ ба талаботи тартиб додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор), ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021 таҳти №267 тасдиқ шудааст, мутобиқат дорад.

Бо дарназардошти гуфтаҳои дар боло дарҷшуда диссертатсияи Ҳакимов Мирзовалӣ Қодирович дар мавзӯи: «Танзими ҳуқуқӣ-конститутсионии амнияти миллӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон: масъалаҳои назариявӣ ва амалӣ» барои Ҳимоя тавсия карда мешавад ва сазовори гирифтани дараҷаи илмии номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.02 – Ҳуқуқи конститутсионӣ; ҳуқуқи муҳофизати судии конститутсионӣ; танзими ҳуқуқи ҳокимияти маҳаллӣ мебошад.

**Рохбари илмӣ мудири кафедраи фанҳои
давлатӣ-ҳуқуқии факултети ҳуқуқшиносии
Донишгоҳи славянии Россия ва Тоҷикистон
доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент**

Элназаров Д.Х. – Элназаров Д.Х.

Имзои Элназаров Д.Х.-ро тасдиқ мекунам
/Сардори ШК ДСРТ

«19» 05 2023с.

Раҳимов А.А.